

πτορα δ βασιλεὺς Λουδοβίκος. Τῷ 1873 ἔξενθησε
δημοσίᾳ τὴν πρώτην εἰκόνα, ἐν τῇ Διεθνεῖ ἐκ-
θέσει τῆς Βιέννης, ταῦτοχρόνως δὲ ἐν τῇ ἐκ-
θέσει τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λονδίνου,
ἔνθα δυσκόλως γίνονται δεκτὰ ἔργα, ἔξενθηκεν
ἔτερον ἔργον, τὴν «Κόρην τῶν Ἀθηνῶν», ἐμ-
πνευσθὲν ἐκ τοῦ διωρύμου ποιήματος τοῦ Βύ-
ωνος. Κολακευτικὴν κρίσιν περὶ τῶν ἔργων τῆς
Κλεονίκης ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν «Ἐσπερον» τῷ
1881 δ ἀείμνηστος σοφὸς Κουμανούδης, ὅστις
ἔτονισε τὸ γεγονός, ἀφοῦ ἐν τῇ ἀρχαιότητι μία
μόνη ζωγράφος μνημονεύεται, ἡ ἐκ Κυζίκου
Λάλα ἡ Ἰαία, οὐδεμίᾳ δὲ γλύπτρια.

Εἰς τὴν Κλεονίκην ἀνετέθη ὑπὸ τῆς τότε Κυ-
βερνήσεως Κουμουνδούρου ἡ φιλοτέχνησις προ-
τομῆς τοῦ φιλέλληνος Κάνιγγος, ἥτις θὰ ἔχοη
σίμευεν ὃς ἀπαρχῇ σειρᾶς προτομῶν τῶν ἐπιφα-
νεστέρων κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν φιλελλήνων.¹ Η
γλύπτρια ἔστελεσεν ἐκ γύψου τινὰς ἔξι αὐτῶν,
ἀλλ’ αἱ μετέπειτα Κυβερνήσεις ἡμέλησαν, ἀρ-
νηθεῖσαι νὰ παράσχουν τὰ ὄντια μέσα πρό-
μαρμαρογλυφίαν. Τῷ 1883 ἐν Ρώμῃ ἔξεθεσε
δύο προσωπογραφίας, περὶ ᾧν εὐφῆμιας ὡμί-
λησεν ὁ κριτικὸς τῶν Λογδινείων «Καιρῶν»,
ὅς καὶ τὰ Ἀγγλικὰ περιοδικὰ Morning Post,
Truth, Society, Gazzettino Artistico - Letterario,
κλπ. Ἐκ τῶν δύο ἔκεινων προσωπογραφιῶν
ὑπερειχεῖ γηραιᾶς τινὸς κυρίας εἰς φυσικὸν μέγε-
θος. «Τὸ τεχνικὸν μέρος, τοῦ ἐργατιδωμένου προ-
σώπου, ἀλλ’ ὅχι καὶ λειωθημένου, τοῦ ἀποτελέον-
τος ἀγαθότητα εἶνε ἔξοχον, θαυμασίως δὲ ἔξει-
κονισμένα τὰ πλούσια παλαιὰ τοιχάπτα, τὸ ἴν-
δικὸν σάλιον καὶ τὰ φορέματα. Ἐν ταῖς λεπτο-
μερείαις τὸ ἔργον ἀναμιμνήσκει τὸ ἀριστούρ-
γημα τοῦ Χοβάίν. Οὐδεμίαν ἄλλην εἰκόνα γνω-
ρίζω πλὴν τῆς τοῦ Θειοσίου ὑπὸ τοῦ Μποννᾶ
καὶ ἐνὸς ἔργου τοῦ Βιλλαρόνε εἰς τὴν ἐν Ἀγ-
γλίᾳ Ἐλβετικὴν Πινακοθήκην νὰ ἔχῃ τόσην
ζωήν, νὺν εἶνε τόσῳ θαυμασίως σχεδιασμένη»
ἔγραφε τὸ περιοδικὸν Morning Post.

⁵ Έπειδή τῆς προτομῆς τοῦ Κάνιγγος, ἡ Κλεονίκη ἐφιλοτέχνησε προτομὴν τοῦ Βασιλέως Γεωργίου ἐν ἔθνικῇ στολῇ. ⁶ Ήχογλήμη ίδια εἰς

προσωπογραφίας, ἐξ ὧν καὶ ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἐν Ἀθήναις ἔξεινεσε τῷ 1888 ἐν τῇ Ὁλυμπιακῇ ἐκδόσει τὰ ἔξης ἔργα: Τὴν εἰκόνα τῆς γραίας, περὶ ἣς ὅμιλήσαμεν· τὸν ἐν Βενετίᾳ ναὸν τοῦ Ἀγ. Γεωργίου ἐν πανούστην: μεγάλην εἰκόνα παραλίας τινὸς τῆς Μάγχης ἐν καιρῷ ἀμπτώτιδος· ἔνα ρακένδυτον παῖδα: τὴν μονήν τοῦ Ἀγίου Παύλου· κεφαλὴν Ἰσπανοῦ· ἑτέραν κεφαλήν. Γλυπτικὰ δ' ἔργα, τὴν προτομὴν τοῦ Κάνιγγος καὶ ἔν ανάγλυφον παριστῶν δύο Ἐλληνίδας καὶ ἐπιγραφόμενον: «Πόλις τῶν Ἀθηναίων, χαῖσε! »

Τῷ 1891 ἔξεθηκε εἰς τὸ Παρισινὸν Σαλον τὴν προτομὴν (μετὰ τοῦ κορδονοῦ) τοῦ Φαβιέρου, τὸ ὀραιότερον γλυπτικὸν ἔργον τῆς, λαβὼν «mention honorable». Τὸ «Journal des Artistes» ἔγραψε περὶ αὐτοῦ ἐπαινετικωτάτην κρίσιν. «Ο μέγας φιλέλλην παρίσταται φέρων τὴν κίδαριν, τὴν δὲ δεξιὰν ἐπὶ τῆς λαβῆς τῆς σπάθης του. Ἡ ἐκφρασις τοῦ προσώπου εἶνε ζωηροτάτη, πλήρης ἐνεργεικότητος.

Ἐκτοτε καὶ ἔτος ἐξέθετε εἰς τὰς ἐκθῆσεις τῆς Ρώμης, τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου ἔργα παντοῖα.

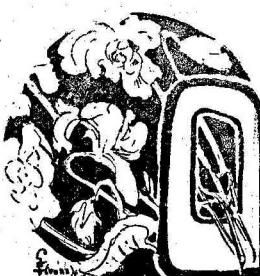
Ο δάνατος ὁφείλεται κυρίως εἰς ἀτύχημα τυχαῖον ἐνῷ αἱ δύο ἀδελφαὶ ἔξηρχοντο μίαν Κυριακὴν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἐφοίτων τακτικῶς, ἡ Κλεονίκη ὀλισθήσασα ἐνεκα φλοιοῦ δπώρας ἔθραυσε τὸ δστοῦν τοῦ ποδός· Ἡ πρεσβύτερα ἀγρυπνοῦσα νυχθμερὸν καὶ νοσηλεύοντα, ἐξέπνευσεν καθ' ὑπνους ἐκ συγκοπῆς τῆς καρδίας· ἡ Κλεονίκη τότε δὲν ἦθέλησε, οὔτε ἤδυνατο νὰ ἐπιζήσῃ μόνη καὶ ζητήσασα νὰ κοινωνήσῃ τῶν Ἀχοάντων μυστηρίων, ἀνεπαύθη ἐν γαλήνῃ.

¹Ἐν στοργῇ καὶ θεοσεβείᾳ βιώσασα ἡ ἀχώρι-
στος ἀδελφικὴ δυάς, ἐγένετο πρότυπον γυναι-
κείας τελειότητος καὶ οἰκογενειακῆς ἀρετῆς.
Συνήνουν αἱ δύο ὑπέροχοι ἀδελφαὶ τὴν εὐσέ-
βειαν τῶν ὁσίων παρθένων τῆς πρώτης Χοι-
στιανοσύνης μὲ τὴν κοσμικὴν λεπτότητα τῶν
εὐγενῶν δεσποινῶν τοῦ Βυζαντίου.

Ἡ τελευταία αὐτῶν θέλησις ἦτο νὰ κηδευθῶσι λιτῶς, ἀνευ τῆς ἐλαχίστης ἐπιδείξεως.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ФРАГК ВРАГКВА'ГН

ΜΙΛΟΥΝ αἱ ὡρᾶι τέχναι; Ὁμιλεῖ ἡ γλυπτική, ἡ δοχειτεκτονική, ἡ ζωγραφική; Δύνανται νὰ ἐκφοάσσουν τὰς βαθυτάτας σκηνές ἐνὸς ἀνθρώπου, ἐνὸς λαοῦ διλοκήδου, τὰ μυχαλάτα αἰσθήματά του, τὰς βλέψεις του, τοὺς πόδους

πλόκους δύνανται τὰ πείσοντ, ἢ ἐνθαδορέντων, ἢ ἀπογοητεύσονται καὶ ἢ διδάξοντ; Δύνανται νὰ μορφώσονται ἢ ἀπάνταζοντ; "Ἡ μήτηρ αἱ ώραιαι τέχναι εἶχοντ εἴναι καὶ μόνον προομισμόν, τὸ πάσιν νὰ προκατέσσοντ τὴν εὐάρστον ἐντύπωσιν, τοῦ θεατῶν καὶ ἐκεῖ σταματᾶ ὁ προομισμὸς των;

**Ἐάν δχι, ἔάν αι ὀῷουται τέχγαι ἔχον προοομένων
ὑψηλότερον, τότε δ' Ἀγγλος ζωγράφος Φράնκ Βράγ-
κβαϊν δύναται γὰρ θεωρηθῆ ὡς εἰς ἀπὸ τοὺς μεγαλι-
τέρους συγχρόνους καλλιτέχνας καὶ ἡ μεγαλεύτερα καλ-
λιτεχνική μεγαλοψύτα τῆς Ἀγγλίας.**

^ο Φράκη Βράκυβατν είνε εἰς τὴν ἀγγλικὴν ζωγραφικήν, διὰ τοῦτο δὲ Ρόδουνα κληπτὸν εἰς τὴν φιλολογίαν.^ο Εἶχε εἰς τὰ ἔργα τους κύριες ἀπομισθών ἰσχυρόδυν καὶ πρωτονέπιαν ἀπαραδειγμάτων.

"Οπως δὲ Κίπλιν είνε μεταξὺ τῶν συγγραφέων ἐκεῖνος ὁ δόποτε ἀπομακούνεται ἀπὸ διατάξεων ἀνγλικὰς

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

ΑΤΑ τὰς θεωρίας τὰς δύοις ἀναπτύσσει ὁ Γάλλος γλύπτης Λευτάρος, σπουδαιοτάτην ἐπιρροὴν ἔχει τῇ καλλιτεχνίᾳ ἐξασκεῖ ἡ ψυχολογία. Τοῦ θέμα εἶναι ἀχανὲς καὶ διτύποτε θά ἔλεγέ τις ἐντὸς ἐστο καὶ μᾶς σύμφων ἀφθονίαν θὰ ἦτο ἀνεπικονές.

Ἐν τούτοις μία συμπαραβολή, ἐν τῇ ζωγραφικῇ, ἐνὸς ἑληνικοῦ ἄγ-

γενού τοῦ πέμπτου εἰδῶνος, μὲ δύογα τοῦ Γιανόττο, τοῦ Φρά-

Αγγέλικο, τοῦ Μιχαήλ Αγγέλιου, τοῦ Χάλιβεν, τοῦ Ρού-

βεν, τοῦ Ρεμπράν, τοῦ Πουσέν, τοῦ Βατώ, τοῦ Κορό,

τοῦ Πουβί δὲ Σαφάν, τοῦ Οδότιλερ καὶ πολλῶν ἄλλων,

δεικνύει μέγαν ἀριθμὸν διαφόρων τρόπων ἐνθράσσεως τοῦ βίου, καὶ προσέτι δεικνύει διτὶ δλοὶ οὗτοι οἱ μεγά-

λοι καλλιτέχναι ἀπασχολοῦνται μὲν πρᾶγμα. Προσπα-

θοῦσι νὰ ἀποδώσουμετ' ἀκοὰς σαφρηνείας τὰς διαφόρους

ἐκδηλώσεις τῆς φύσεως καὶ τῆς διαροΐας, δι' ἐφαρμογῆς

μᾶς καὶ μόνης ἀρχῆς.

Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ εἶναι ἡ καθυπό-

ταξὶς τῶν λεπτομερεῶν εἰς γενικὰ γραμμὰς κατὰ τρό-

πον, όπει τὰ μὴ προκαλῆται σύγχυσις, οὔτε υποτίμησις

τῶν χαρακτήρων.

Ἐν τροχιλογίᾳ, προσπαθοῦσι νὰ

προσαρμόσωσι πάν τρόπην εἰς τὴν οἰκείαν

θέσιν του.

Ἡ μεγάλη ποικιλλία τῶν τρόπων τοῦ πράτ-

τειν τοῦ προέκυψεν ἐν πρώτοις ὡς ἐκ τοῦ ἀτομικοῦ

τρόπου τοῦ βλέπειν καὶ ἐρ ηρεύειν δι' ἐφήρμοσεν ἐκαστος

καλλιτέχνης· καὶ δεύτερον, ὡς ἐκ τῆς ἐναλλαγῆς καὶ τά-

σεως τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἰδεῶν.

Οὐαὶ αἱ μεγάλαι καλλιτεχνικαὶ ἐποχαὶ ἡγύσθησαν τὴν ἐμ-

πνευσίν των ἀπὸ τὰς ἀρχέγονους ἐποχάς, καθ' ἃς τὰ

καλλιτεχνήματα διακρίνονται ἀπὸ τῶν οδισιωδῶν προσούρ-

των τῆς μεγάλης Τέχνης—τοῦ ιετούν ὑπὸ μεγάλης ἐναρ-

γείας καὶ εἰλικρινείας περὶ τὴν ἐνθράσσειν τῶν αἰσθη-

μάτων.

Εἰς τὰς ἀρχέγονους ἐνελναὶς ἐποχάς, αὐτὸ καθ'

ἴαντο τὸ γενονός τῆς ἀφελείας περὶ τὴν ἐνθράσσειν προ-

σέδωκε λογικὸν εἰδομόν εἰς τὰ ἔογα των.

Ἐντεῦθεν ἀποδεικνύεται διτὶ εἶναι λίαν χρήσιμον καὶ ἐπάναγκες

νὰ λαμβάνωνται ὑπὸ δρινοὶ οἱ ἀρχέγονοι καλλιτέχναι.

Ἡ ἀρχέγονος ἐποχὴ ἦν γνωρίζομεν προηγηθεῖσαν τοῦ Αλγυπτιακοῦ πολιτισμοῦ κατὰ πολλὰς χλιαρὰς ἐτῶν, ἐκείνητο τὰ προσόντα τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐντελὴ παρα-

τήρησιν τοῦ βίου, ὃς μαρτυρεῖ ἡ εἰκὼν τῆς βιοσκόνησης

ἔλαφον ἡ ἀνακαλυψθεῖσα ἐντὸς σπηλαίου παρὰ τὸ Σχα-

φάραοντας, ἥδη δὲ ἐνθράσσειν εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς

Κοροτατίας.

Ἡ εἰκὼν αὐτὴ κατέπειτες ἐργα-

σμένη ἐπὶ διτοῦ ἐλάφου, παρουσιάζει ἐμπατίον ἀκρίβειαν

τῶν κυνήσεων τοῦ ζώου καὶ πιστὴν ἀπαραδίστασιν τῶν

ἀναλογιῶν του.

Οὐτω, δὲ ἐν Σάρτῳ μητροπολιτικὸς ναὸς

μαρτυροῦσι τὴν ἐπιδράσιν τῆς τέχνης τοῦ δωδεκάποτον αἰ-

τονοῦ ἐπὶ τῶν γάλλων καλλιτεχνῶν τοῦ δεκάτου τρίτου.

Ομοίως ἐπιδραντινὴς ἐξήσυχοσαν ἐπὶ τοῦ Μιχαήλ Αγγέλου

οἱ πρότοι Ἰταλοὶ ζωγράφοι. Οἱ Ρεμπράν ἀντελήφθη

τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ φωτὸς συγκεντρωμένου ἐπὶ ἐνὸς ἀν-

τικεύμενου, διότι δύο αἰόνας πρότερον ὁ Βάρ. Διν

ἐσπούδασεν δύμανα ἀποτέλεσματα καὶ συνήγαγεν δύματα

συμπεράσματα, σημειώσεον δέ, διτὶ τὸν τέταρτον ἀιόνα

π. Χ. οἱ Ἀπολλήδωρος, ἀπεκαλεῖσθοι ζωγράφος τῶν σκιῶν.

Ταῦτα πάντα ἀποδεικνύουν, διτὶ εἰς λίαν διακεκριμένας

ἀπὸ ἀλλήλων ἐποχάς, οἱ καλλιτέχναι ἐπεδίωξαν δύματα

ἀποτέλεσματα καὶ διτὶ ἐπομένως δύνανται νὰ ἀνενορθώ-

σιν εἰς τὰ ἔογα των δύμοιτητες καὶ συγγένεια.

K.